זאת חנוכה

א. דער לעצטער טאָג חנוכה ווערט אָנגערופן ע"פ מנהג ישראל „זאת חנוכה"[1], ובפשטות איז דאָס דערפאַר וואָס אין דער קריאת התורה פון דעם טאָג לייענט מען „זאת חנוכת המזבח"[2].

וויבאַלד אַז מנהג ישראל תורה היא[3], און אַלע ענינים בתורה זיינען בדיוק, איז מובן, אַז דער שם „זאת חנוכה" מיינט ווי דער פירוש ומשמעות התיבות וואָס מען זאָגט: „זאת חנוכה" — דאָס איז חנוכה.

און היות אַז דאָס ווערט געזאָגט אויף דעם לעצטן טאָג, קומט אויס, אַז דאָס מיינט (כאילו) אַז דוקא יום ח' איז חנוכה!

לכאורה וואָלט מען דעם תוכן פון „דאָס איז חנוכה" געקענט פאַרטייטשן אין דעם מובן: מיט דעם טאָג ווערט חנוכה פאַרענדיקט און נשלם; אַדער בסגנון אחר — יעצט (ביום ח) האָט מען שוין (אלע ימי) חנוכה.

אָבער דאָס איז ניט גלאַטיק, ווייל עס איז היפך פון משמעות שם, וואָס דער שם („זאת חנוכה"), באַציט זיך צו דעם טאָג: און ווי דער פירוש פון „זאת חנוכת המזבח" אין תורה: דער ווערט „זאת"[4] מיינט, אַז מען ווייזט אַן אויף א (זאָך) יום מיוחד[5].

ב. בנוגע די ימי חנוכה איז ידוע די שאלה, צי אַלע טעג „הם מציאות אחת או נפרדים"[6], און די נפק"מ להלכה איז בנוגע א גר שנתגייר באמצע חנוכה אַדער א קטן שהגדיל — צי זיי זיינען מחוייב אין נרות חנוכה. און דער ראָאַ־ טשאָווער[7] איז דאָס תולה אין פלוגתת הראשונים בנוגע לנרות חנובה.

עפ"ז, אַננעמענדיק אַז די ימי חנוכה זיינען א „מציאות אחת", וואָלט מען לכאורה געקענט מסביר זיין וואָס מען רופט אַן דעם אַכטן טאָג „זאת חנוכה": וויבאַלד אַז זיי זיינען „מציאות אחת", א „שטח אחד", קומט אויס, אַז כל זמן מען האָט ניט אַלע ימי חנוכה, פעלט אין דער גאַנצער מציאות פון חנוכה[8]. און דער־ פאַר קען מען זאָגן „זאת חנוכה" ערשט ביום ח', היות אַז ער איז משלים ימי חנוכה ובמילא מהווה די מציאות פון חנוכה.

דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין די שייכות פון „זאת חנוכה" צו „זאת חנוכת המזבח" וואָס שטייט נאָך דעם גמר ההקרבה פון די אַלע י"ב נשיאים — וואָרום אויך דאָרטן איז עד"ז: כאָטש יעדער נשיא האָט מקריב געווען אין א באַזונדער טאָג, ווערן אָבער די הקרבות פון אַלע י"ב נשיאים פאַררעכנט (אויך) ווי א נקודה אחת פון חנוכת המזבח —

1) ראה צפע"נ מהד"ת נט, ג — נעתק בצפע"נ כללים בערכו.
2) בפ' נשא ז, פד. שם, פח. וראה לקמן בפנים.
3) ראה תוד"ה נפסל מנחות כ, ב. מהרי"ל הובא ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד. ובכ"מ.
4) וכן לשון „זה" — ראה הנסמן בהערה הבאה.
5) ראה פרש"י נח ט, יז. בא יב, ב. בשלח טו, ב. שמיני יא, ב. ועוד.
6) ראה צפע"נ מהד"ת נט, ג — נעתק בצפע"נ כללים בערכו.
7) צפע"נ שם.
8) וראה כלי חמדה קונטרס המילואים (בפ' מקץ — חנוכה) בפ" דברי הראשונים דכל הלילות הם מצוה אחת וכל זמן שאינו מדליק כל הלילות לא קיים המצוה כלל. והוא חידוש גדול. ולפענ"ד צע"ג.

די אַלע צוועלף שטעלן צוזאַמען אַן אייניציקע „חנוכת המזבח". און דערי־בער זאָגט דער פסוק „זאת חנוכת המזבח" דוקא נאָך דעם גמר ההקרבה פון אַלע י״ב נשיאים, וואָס דאָן ווערט אויפגעטאָן די מציאות אחת פון חנוכת המזבח, דורך די צוועלף טעג צוזאַ־מען[9].

מען דאַרף אַבער פאַרשטיין: אויך בא אַנדערע יו״ט ווי ז׳ ימי הסוכות[10] גע־פינט מען אַ סברא ודיעה אַז אַלע ז׳ ימים „הוי מציאות אחת"[11], און אעפ״כ גע־פינט מען ניט אַז מ׳זאָל מדגיש זיין בנוגע יום האחרון אַז „זאת" — דאָס איז (דער ענין פון) חג הסוכות וכיו״ב.

ג. אויך דאַרף מען פאַרשטיין:

בנוגע צו „חנוכת המזבח" שטייט דער לשון „זאת חנוכת המזבח" סיי בנוגע דעם ערשטן טאָג פון חנוכת המזבח — „זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו"[12], און סיי בנוגע דעם לעצטן טאָג (יום י״ב) — „זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו"[13]. און דער טעם פאַרוואָס מען זאָגט אויף די צווייי טעג (דוקא) „זאת חנוכת המזבח" — איז פאַרשטאַנדיק פון מדרש[14] „העלה עליהם הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאלו כולם הקריבו ביום אחרון", ד.ה. אַז די צווייי טעג (יום ראשון ויום אחרון) זיינען כולל אין זיך אַלע צוועלף טעג, און דערפאַר איז דאָ אין זיי „זאת חנוכת המזבח" (די חנוכה איז איין נקודה, כנ״ל).

ועפ״ז צריך ביאור בנוגע לחנוכה: אויך ביי חנוכה געפינט מען אַז דער יום ראשון פון חנוכה איז „כולל ז׳ הימים"[15] [און דער נס פון יום ראשון איז בא־שטאַנען אין דעם וואָס מ׳האָט געפונען דעם פך שמן[16], און דאָס איז לכאורה „עיקר הנס", היות אַז דאָס האָט געגעבן די אפשריות אויף דער הדלקה אין די אַלע ימים. קומט אויס, אַז די הדלקה פון אַלע ז׳ ימים שלאח״ז ווערט נכלל אין (דעם נס פון) יום ראשון ווען מצאו פך השמן[17]].

ולפ״ז: כשם ווי בא חנוכת המזבח שטייט „זאת חנוכת המזבח"[18] סיי בנוגע ליום ראשון סיי בנוגע ליום אחרון — אַזוי האָט אויך לכאורה געדאַרפט זיין ביי חנוכה[19], אַז אויך דער יום ראשון

---

9) ראה לקו״ת נשא כט, סע״ב.

10) להעיר מרוקח ריש הל׳ חנוכה „סמך שמן נרות לסוכות מה סוכות ח׳ ימים אף חנוכה ח׳ ימים". וראה מדרש חנוכה. ועוד. ובסדר הדורות (ג״א תרכב) דמה שעשו חנוכה ח׳ ימים „יען קודם לכן לא היו יכולים לעשות סוכות מפני לוחציהם". ולהעיר מכלי חמדה שם.

11) צפע״נ שם מד, סע״ב (נעתק במפענח צפונות פ״ג סי״א).

12) נשא שם, פד.

13) שם, פח.

14) במדב״ר פי״ד, יג (בסופו). ועד״ז שם לפנ״ז פי״ג, ט. הובא בלקו״ת שם.

15) שערי אורה ד״ה בכ״ה בכסלו פמ״ב.

16) מאירי שבת כא, ב.

17) ראה שערי אורה שם.

18) להעיר מעט״ז לשו״ע או״ח סתרע״א: כל דיני חנוכה נאמרו למשה מסיני בפ׳ זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל. ע״ש. וראה רוקח שם: זאת חנוכת המזבח בגימטריא זאת יהי׳ בימי חשמונים... ביום המשח אותו מאת בגימ׳ חנוכה ביום עשרים וחמשה בכסלו.

19) ראה רמ״א או״ח (סתר״ע ס״ב): וי״א שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום דבאותן הימים הי׳ חנוכת המזבח.

ולכמה דיעות נקרא חנוכה ע״ש חנוכת המזבח שבימי החשמונאים שנסתר ובנאוהו — ראה אור

•) להעיר משבת כא, ב „כנגד פרי החג". וראה תו״א לד, ב. אוה״ת בראשית שם דרושי חנוכה תתקמב, ב „משום שהוא ענין א׳ עם סוכות וב״ה לא פליג רק משום מעלין בקדש".

דחנוכה האָט געדאַרפט אַנגערופן ווערן „זאת חנוכה"[20].

ד. וי"ל נקודת הביאור בזה:

ס'איז פאַראַן אַ חילוק צווישן ווי דער יום ראשון דחנוכה איז כולל כל ימי חנוכה און ווי יום אחרון איז כולל כל ימי חנוכה [ועד"ז איז דער חילוק צווישן יום ראשון דחנוכת המזבח און יום אחרון דחנוכת המזבח]: אין דעם יום ראשון זיינען די אַלע טעג כלול בכח; אין דעם יום אחרון זיינען דאָ אַלע טעג בפועל[21].

ועפ"ז יש לומר: אע"פ אַז ביי חנוכת המזבח קען מען זאָגן „זאת" (זאת חנוכת המזבח) אויך בנוגע ליום ראשון מצד דעם וואָס אַלע טעג זיינען אין אים כלול בכח — איז אַבער ביי חנוכה אַנדערש: היות אַז דער גדר פון חנוכה איז, זיין אויפטו איז הבפועל (כדלקמן), דער־פאַר איז דאָס וואָס יום ראשון איז כולל אַלע טעג בכח, טוט ניט אויף (ובמילא קען ניט אַנגערופן ווערן) „זאת חנוכה".

און דער ענין — אַז חנוכה איז פאַר־בונדן מיט בפועל דוקא — איז אויך מרומז אין דעם שם „חנוכה" (וכידוע אַז דער שם „אשר יקראו לו בלשון הקודש" פון יעדער זאַך איז מרמז אויף איר תוכן[22]): עס ברענגט זיך אין פוסקים[23] אַז „חנוכה" איז ר"ת: ח' נרות והלכה כבית הלל — אַז אין דער פלוגתא צווישן ב"ש און ב"ה[24], צי „פוחת והולך" אַדער „מוסיף והולך", איז הלכה כבית הלל אַז עס דאַרף זיין „מוסיף והולך".

וידוע[25] די הסברה אין זייער פלוגתא, אַז דאָס וואָס ב"ש האַלטן „פוחת והולך" ווייל דער מספר הנרות איז „כנגד ימים הנכנסין" — לויט די טעג וואָס ווערן קומען — איז ווייל לדעת ב"ש „אזלינן בתר בכח"; און דעריבער צינדט מען ביום ראשון שמונה נרות, ווייל דער ערשטער טאָג איז אין זיך כולל בכח אַלע אַכט טעג, און דערנאָך איז מען פוחת והולך און דעם צווייטן טאָג צינדט מען בלויז זיבן, ווייל אין יום ב' זיינען כלול בלויז ז' ימים, א.א.וו.

ב"ה אַבער האַלטן „אזלינן בתר בפועל", און דעריבער איז דער מספר הנרות לויט די טעג וואָס זיינען דאָ בפועל: ביום ראשון צינדט מען איין נר, ווייל דאָן איז דאָ בפועל בלויז איין טאָג, ומכאן ואילך מוסיף והולך.

און דערפון וואָס אין דעם „שם בלה"ק" „חנוכה" גופא איז מודגש (באופן של ר"ת) אַז „הלכה כבית הלל", איז מובן, אַז דער שם זאָגט אַז גדר החנוכה איז בפועל.

ה. דער ענין, וואָס חנוכה איז פאַר־בונדן מיט ה„בפועל", וועט זיין פאַר־שטאַנדיק בהקדים הביאור אין כללות שיטת בית שמאי, אַז „אזלינן בתר בכח" — וואָס דער פירוש אין דעם איז ניט נאָר אַז דאָס וואָס די זאַך איז דאָ „בכח" איז מספיק כאילו ווי זי איז שוין דאָ בפועל, נאָר נאָך מער: לדעת ב"ש

זרוע שסכ"א ע"פ מגילת תענית פ"ט. מהרש"א שבת שם. וראה לקו"ת ברכה (צח, ג), סידור שער החנוכה (רעז, ג) שלכן קוריין בחנוכה ענין קרבנות הנשיאים. ע"ש. וראה לקו"ש ח"כ ע' 633 בהערה. וש"נ.

20) להעיר שמד"ה ברוך שעשה נסים שם מובן שיום ח' דחנוכה הוא ע"ד יום שמיני למילואים „ולכן יום השמיני נק' זאת חנוכה זאת חנוכת המזבח".

21) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 5ff. וש"נ.

22) ראה שער היחוד והאמונה פ"א. שם פ"ז (פד, ב).

23) אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. הובא בעט"ז לשו"ע או"ח סי' תר"ע.

24) שבת שם.

25) ראה לקו"ש ח"ו ע' 73 ואילך. וש"נ.

ווערט די מציאות פון א זאך באשטימט דוקא לויטן „בכח" [ווי מען זעט עס ביי נרות חנוכה, אז לשיטתם ווערט דער מספר הנרות נקבע „כנגד ימים הנכנסין" און ניט „כנגד ימים היוצאין"[26] —

לכאורה איז ניט פארשטאנדיק: וואס איז די סברא צו זאגן, אז ס'זאל מכריח זיין דוקא דער „בכח" פון א זאך — ווען די זאך איז (נאך) ניט פארן במציאותה?

[ע"ד ווי ביי נרות חנוכה: מען זאל אנצינדן בפועל ביום ראשון דחנוכה אכט ליכט דערפאר וואס זיי זיינען פארן בכח, בעת אז ער „זעט" בפועל (ניט מער ווי) איין טאג[27]!].

דער ביאור אין דעם איז: דאס וואס דער עיקר מציאות פון א זאך איז דער „בפועל" — איז בנוגע דעם נברא, והטעם — ביי אים איז שייך אז די זאך זאל בלייבן „בכח" און ניט ארויסקומען בפועל ובטל כל הדבר; און דעריבער, כל זמן ער האט ניט די זאך בפועל, פעלט ביי אים דער עיקר;

ולכן ווען עס רעדט זיך ווען חפצא (והמצווה שבה) מצד עצמה — א „בכח" ביי וועלכן ס'איז ניט שייך (א מניעה) אז ער זאל ניט קומען „בפועל" — דע־מאלט איז ווי נאר די זאך איז דא „בכח" האט זיך שוין אפגעטאן דער עיקר שמצדה; עס פעלן נאר ענינים שמחוץ הימנה (זמן וכו') אז דאס זאל ארא־קומען אל הבפועל[28].

און דערפאר איז דעת בית שמאי אז בעניני תורה רעכנט מען זיך מיטן „בכח" — ווייל תורה האט די שליטה אויף מציאות העולם; וכדחז"ל[29] עה"פ[30] „לא־ל גומר עלי", אז אזוי ווי תורה פסק'נט אפ, אזוי ווערט בפועל אויפגע־טאן אין וועלט. און דעריבער, ווען תורה רעדט וועגן עניני העולם — ד.ה. ווי זיי זיינען אין דער „וועלט" פון תורה ומצד תורה — איז דער עיקר הדבר ווי זיי זיינען „בכח" וואס דעמאלט שאפט זיך זייער מציאות,

די חפצא דארף אבער ווערן א מציאות אין (גדר וחפצי פון) עולם — דערפאר דארף זיין הדלקת נר.

ו. ויתירה מזו יש לומר, אז דאס וואס לויט ב"ש ווערט א זאך באשטימט לויט איר „בכח", איז עס ניט נאר דער־פאר וואס מצד תורה איז דער „בכח" דער עיקר פון א זאך, נאר נאך מער, אז אין דעם „בכח" איז פארן דער „בפועל".

וואס תורה איז דאך תורתו של הקב"ה, און ביים אויבערשטן איז דאך „אין כח חסר פועל"[31]. ס'איז ניט ווי בא

26) ראה בארוכה לקו"ש שם.

27) ועד"ז הוא במחלוקת דר"א וחכמים ור"ג בסוף זמן ק"ש של ערבית, דלר"א (שהוא מתלמידי ב"ש — רש"י ד"ה שמותי ותוד"ה דר"א שמותי שבת קל, ב) הוא רק עד סוף אשמורה ראשונה (ריש מס' ברכות) — כי ס"ל דפי' „בשכבך" הוא „כל זמן שבני אדם עוסקים לילך ולשכב . . כל שדעתו לישן כבר שכב וישן" (פרש"י שם ד, סע"א), משא"כ לאח"ז בזמן שכיבה בפועל אין לקרות ק"ש — ראה בארוכה לקו"ש שם.

28) להעיר ממשנ"ת בלקו"ש שם (ע' 74 שוה"ג להערה 33. וש"נ) שזהו החילוק בין ה„בכח" שבימי חנוכה (ור"ה לאילן) לה„בכח" שב„חלות דבש". ע"ש.

29) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. ועוד — הובא בש"ך (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקב"ג).

30) תהלים נז, ג.

31) ראה פרדס שער יא (שער הצחצחות) פ"ג. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. המשך תרס"ו ע' ה ואילך. קלט ואילך (וראה בהוספות שם (הוצאת תנש"א) ע' תרנט ואילך). ד"ה ולקחתם אעת"ר.

אַ נברא, וואָס כח און פועל זיינען באַזונ־דערע זאַכן און דערפאַר איז דער כח חסר פועל; אָבער באָם בורא איז ווי נאָר די זאַך איז דאָ „בכח" וועדט גלייך אויפ־געטאָן דער „בפועל" (אין דעם „בכח")[32].

און דעריבער האַלטן ב"ש אַז (בעניני תורה) „אזלינן בתר בכח" — ווייל מצד התורה (תורתו של הקב"ה) איז „אין כח חסר פועל".

ועפ"ז יש לומר, אַז די מחלוקת צווישן ב"ש און ב"ה צי „אזלינן בתר בכח" אָדער „אזלינן בתר בפועל" איז אַ פלוגתא אין כללות הגדר פון תורה (ומצותי):

תורה ומצות זיינען דאָך געגעבן געווארן פון דעם אויבערשטן צו אידן (ווי זיי זיינען למטה) — „נתן לנו את תורתו" — און דערפאַר זיינען דאָ אין תורה צוויי ענינים[33]: גדרים אין וועלכן עס דריקט זיך אויס דער צד הנותן און גדרים וואָס זיינען בערך, בתכונות פון מקבל. און ווי מען געפינט אין תורה צוויי קצוות: „אין דברי תורה מקבלין טומאה" (אפילו וועו זיי וועדן געלערנט דורך אַן אדם בלתי טהור), ווייל זיי זיינען „דברי (כאש)"[34], דברי ה'; ולאידך גיסא — איז „הרב שמחל על כבודו כבודו מחול" ווייל „תורה דילי' היא"[35].

און דעריבער בעניני תורה שבעולם, קען עס זיין אויף צוויי אופנים: א) ווי דאָס קומט אויס מצד גדרי הנותן (של התורה); ב) ווי דאָס איז מצד גדרי המקבלים („לנו"), אידן.

און דאָס איז די הסברה איז דער פלוגתא צווישן ב"ש און ב"ה: ב"ש האַלטן אַז דער עיקר מכוון פון נתינת התורה איז צו אויפטאָן אַז אין די מקבלי התורה („לנו") זאָל זיך אַנהערן, זאָלן זיין גדרי נותן התורה ומצוה המצוות; און דעריבער, אע"פ אַז תורה איז לא בשמים היא[36], זי איז געגעבן געווארן למטה צו אידן, איז אָבער תורה פאַר־בליבן ווי זי איז מצד הנותן, און דער־פאַר איז „אזלינן בתר בכח".

אָבער לפי שיטת בית הלל איז דער עיקר מכוון, אַז תורה ומצות זאָלן פועל זיין אין די אידן ווי זיי זיינען דאָ למטה אין זייערע גדרים. און דעריבער האַלטן זיי אַז דיני התורה ווערן נקבע לויט גדרי המקבל — אזלינן בתר בפועל[37].

ז. דערמיט ווערט מען אויך פאַר־שטיין פאַרוואָס דוקא ביי חנוכה איז מודגש (ביז — בשם) אַז „הלכה כבית הלל" — אע"פ אַז דאָס איז אַ כלל בכל התורה כולה, ביז אַז ב"ש במקום ב"ה אינה משנה[38] — ווייל חנוכה איז באופן מיוחד פאַרבונדן מיט גדר המקבל:

---

32) ראה ד"ה ולקחתם שם (סה"מ תרע"א ע' כו) דבאמת אין אנו יכולים לומר באופ"ס כח בלא פועל.

33) ראה בארוכה הדרן הא' על מס' פסחים (נדפס בהגש"פ קה"ת תשל"ו ושלאח"ז) — מחלוקת ר"י ור"ע. הדרן על פרקי אבות (לקו"ש חי"ז ע' 395 ואילך. ביאורים לפרקי אבות בסופו). וש"נ.

34) ברכות כב, א.

35) קדושין לב, סע"א ואילך.

36) נצבים ל, יב. ראה ב"מ נט, ב.

37) והשייכות לב"ש וב"ה — כי ב"ש שרשם מבחי' הגבורות וב"ה — חסדים (ראה זח"ג רמה, א. אגה"ק סי"ג (קיט, א). לקו"ת שה"ש מח, ג. ובכ"מ) וענין הגבורה הוא העלאה מלמטה למעלה, ולכן הכוונה בהמטה שיתעלה למעלה (הבפועל כמו"ש מצד הבכח), משא"כ חסד ענינו בחי' גילוי והמשכה מלמעלה למטה, ומצד זה הכוונה בהמטה גופא, ולכן ס"ל אזלינן בתר בפועל, שהמעלה יומשך בגדרי המטה — ראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 78 שזוהי פלוגתת ב"ש וב"ה (חגיגה יב, א) אם שמים נבראו תחלה או ארץ נבראת תחלה.

38) ברכות לו, ב. וש"נ.

דער יו"ט חנוכה (ומצותי') איז אַנ־דערש פון די רגלים (ומצותיהם) דער־מיט וואָס דאָס איז אַ יו"ט דרבנן, מדברי סופרים, חכמים, וואָס אידן האָבן מחדש געווען[39].

נאָר מער: חנוכה איז אין דעם אַנדערש אויך פון פורים — וואָס אע"פ אַז אויך פורים איז דרבנן, איז עס אַבער געקומען דורך „תקנת הנביאים"[40], וואָס ענינם איז צו איבערגעבן און מגלה זיין דבר ה' — „גלה סודו אל עבדיו הנבי־אים"[41], ביז אַז פורים ומגילת אסתר האָבן אידן געפועלט אַז עס איז גע־ווארן כתבוני לדורות[42], זיי זיינען אין די כ"ד ספרי קודש.

משא"כ חנוכה[43] איז אַ יו"ט וואָס „התקינו חכמים"[44] אין זמן בית שני[45] לאחרי שפסקה הנבואה[46].

ומהאי טעמא איז דער כלל פון „הלכה כבית הלל" (אַז אזלינן בתר בפועל, ווייל תורה איז דן לויט גדרי המקבל) מודגש במיוחד ביי חנוכה[47] — ווייל אינעם כללות הענין פון חנוכה (אַז אידן האָבן דעם כח צו אויפטאָן אַ יו"ט) דריקט זיך אויס אַז — „ונתן לנו את תורתו", דער אויפטו פון תורה אין (גדרי ה)מקבל[48].

ח. אַט דער ענין מיוחד אינעם יום־טוב פון ימי חנוכה (אַז ער איז געקומען מצד אידן, „התקינו חכמים") איז אויך פאַרבונדן מיטן תוכן פון כללות המאורע והנס דחנוכה:

---

39) וכמו כל ענינים דרבנן שלכן „ערבים עלי ד"ס" (ע"ז לה, א ובפרש"י שם). וראה שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ב) כי טובים דודך מיין (ב). נתבאר בתו"א (נב, סע"ד ואילך). לקו"ת מטות (פה, א), סוכות (פ, ב), שה"ש (ז, א). מצה זו תר"ם (ס"ע נג ואילך). ועוד.

40) לשון הרמב"ם ריש הל' מגילה.

41) עמוס ג, ז.

42) מגילה ז, א.

43) ראה יומא (כט, א): דאסתר נס דניתן לכתוב משא"כ חנוכה.

44) לשון הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

45) וראה ע"ח (שער מיעוט הירח פ"ב) דמקום המלכות בגלות בבל (כולל אחשורוש ופורים) — למעלה מבזמן בית שני.

46) יומא ט, ב. סוטה מח, ב. ועוד.

47) ראה תו"א (לד, ב) וסהמ"צ להצ"צ מצות נר חנוכה (עד, ב) ביאור מחלוקת ב"ש וב"ה דב"ש למדין נ"ח מפרי החג „וב"ה סברי מעלין בקודש . . דלא דמי ללמוד זה מפרי החג כי חגה"ס הוא דאורייתא . . מלמעלה למטה וא"כ בא ונמשך הגילוי מצד עצמו מלמעלה למטה . . מי מעכב ומי מונע לה' ית"ש והיד ה' תקצר, משא"כ בחנוכה שהוא מדרבנן שהם המשיכו להיות גילוי זה וא"כ כיון שממשיכים זה מלמטה אא"פ להגיע . . כ"א מעט . . ואח"כ מעלין בקודש כו'". עי"ש.

וע"פ המבואר שם יומתק התיווך דב' הטעמים שבשבת (כא, ב) דב"ש וב"ה, הטעם דב"ש כנגד הימים הנכנסין וב"ה כנגד הימים היוצאין („בכח" או „בפועל") עם דיעה הב' „טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה מעלין בקודש ואין מורידין", כי גם בהטעם כנגד ימים הנכנסין (— אזלינן בתר בכח), היינו לפי שלדעתם עיקר הענין בהמצוה הוא מצד גדרי הנותן, מצד למעלה, שזהו מודגש בדאורייתא, כנגד פרי החג [וי"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שזהו דיוק ל' רש"י בשבת שם „פרי החג מתמעטים והולכים בקרבנות דפ' פנחס"]. וראה הערה הבאה. ולדעת ב"ה אזלינן בתר בפועל, לפעול בגדר המטה, ומכיון שנמצא למטה עליו להעלות בקודש.

48) ולדעת ב"ש י"ל דסל"ד דגם במצות נ"ח (ובכללות מצות דרבנן) ענינן שגם בהן יורגש גדר הנותן, והיינו דגם בזה דהתקינו חכמים נרגש שהוא מצד הציווי ועיקרו מצד התורה. להעיר משו"ת חת"ס (או"ח סר"ח. יו"ד סרל"ג. ועוד. ועיין גם בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע נט־ס) בדעת הבה"ג דעיקר חנוכה הוא מן התורה החיוב לעשות זכר כו' לפי שמצוה לקבוע יום טוב על כל נס ק"ו מיצי"מ, אלא שחכמים קבעו מה לעשות בהם מעין המאורע. ונמצא שעיקר חנוכה הוא מן התורה ופירושו מדרבנן. ולהעיר גם שבכל מצות דרבנן ישנו קיום מ"ע על פי התורה אשר יורוך ול"ת דלא תסור (ראה רמב"ם ריש הל' ממרים). וראה סהמ"צ להצ"צ שם סוס"ב.

ס׳איז ידוע דער חילוק צווישן דער גזירה אויף די אידן אין די ימי הפורים (ווי עס ווערט דערציילט בפשטות אין דער מגילה) און דעם מצב פון אידן אין די גזירה בימי חנוכה: דער עיקר גזירה פון פורים איז געווען אויף די גופות פון אידן, ובלשון הלבוש[49] „שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד את הגופות . . ולא את הנפשות"[50]; ד.ה. ביי אידן איז געווען ניכר אויך בגוף בגלוי אז זיי זיינען אן „עם אחד" וועלכער איז פאַרבונדן מיטן אויבערשטן, אז „ודתיהם שונות מכל עם".

משא״כ בימי חנוכה איז געווען אַ מצב וואָס בעיקר (בלשון הרמב״ם[51]) „גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות". ס׳איז געווען אַ מצב פון חשך רוחני, וועו דער אור התורה (נר מצוה ותורה אור) האָט ניט מאיר געווען בגלוי, „גלות התורה"[52], טמאו כל השמנים שבהיכל[53]; אידן האָבן זיך מתגבר געווען אויפן חשך שבעולם פון די יוונים, זיך מוסר נפש געווען פאַר דתם, תורה ומצות.

און וויבאַלד אַז די מסירת נפש איז געווען אינגאַנצן מצד ה„מקבל"[54] משא״כ בפורים — וועו עס זיינען געווען נביאים, גלות יכני׳ כו׳ מרדכי ואסתר וכו׳ — דעריבער איז אויך דער יו״ט (חנוכה) געקומען מצד תקנת חכמים, כנ״ל.

ט. ווי אין כללות היו״ט פון ימי חנוכה איז מודגש דער גדר המקבל, עד״ז געפינט מען ביי דער מצוה עיקרית פון חנוכה — הדלקת נר חנוכה:

בכלל געפינט מען צוויי אופנים בקיום מצוה — קיום המצוה (סתם) און קיום מצוה בהידור; ביי נרות חנוכה געפינט מען אַ חידוש: נוסף לקיום באופן של „מהדרין", איז דאָ — „מהדרין מן המהדרין"[53].

נאָר אַ חילוק בפועל: הידור מצוה ביי מצות וועט אַפגעהיט דורך אַ סוג מסוים (און אפילו ניט דורך דעם רוב) פון אידן, ביי נרות חנוכה אַבער איז די הנהגה פון מהדרין מן המהדרין געווארן דער מנהג פשוט[55] ביי אַלע אידן.

וי״ל דעם טעם אויף דעם[56] — ווייל דער ענין פון הידור מצוה וועט אויף אַ השתדלות נוספת אין קיום המצוה מצד דעם אידן המקיים המצוה — אַז ער טוט עס ניט נאָר בכדי צו יוצא זיין ידי חובתו בקיום הציווי (מלמעלה), נאָר ער איז מוסיף הידור מדילי׳[57].

און וויבאַלד אַז אין חנוכה איז במיוחד מודגש די מעלה פון מקבל התורה

---

49) או״ח סתר״ע ס״ב.

50) כמו שממשיך בלבוש שם „שאפילו המירו דתם ח״ו לא ה׳ מקבל אותם". אבל להעיר שבתו״א (צז, א. וראה שם קיח, ג. קכ, ד) מפורש „שהרי אם רצו להמיר דתם לא ה׳ המן עושה להם כלום שלא גזר אלא על היהודים".

51) הל׳ חנוכה רפ״ג. — וראה לקו״ש ח״י ע׳ 144 הערה 18.

52) תו״א לב, ב. אוה״ת חנוכה (כרך ה) תתקנח, ב ואילך. ובכ״מ. עיי״ש בארוכה החילוק דנסים דפסח (יצי״מ) ופורים לחנוכה דלא גלו מארצם רק גלות התורה להשכיחם תורתך כו׳.

53) שבת שם.

54) ראה בארוכה שערי אורה בהקדמה שזהו ההפרש בין המסנ״פ בימי אחשורוש שהיתה מצד המשפיע — להמסנ״פ בימי חנוכה שהיתה מצד המקבל. ע״ש.

55) רמ״א או״ח סתרע״א סוס״ב.

56) ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 449 ואילך (ביאור באו״א).

57) ראה רמב״ם הל׳ אסורי מזבח ספ״ז בדין כל חלב לה׳: הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו כו׳. ולהעיר מפרש״י יומא ע, א ד״ה להראות חזותו. וראה לקו״ש שם ע׳ 451.

ומקיים המצוה — דעריבער קומט צו אַן עילוי והוספה אויך אין דעם ענין פון הידור מצוה עצמו (לגבי דעם הידור ביי אַנדערע מצות), דער אופן פון מהדרין מן המהדרין.

און דאָס גופא איז געווארן דער מנהג פשוט ביי אַלע אידן — אידן האָבן אַנגענומען אויף זיך די אויפפירונג — מנהג — מצד עצמם, ניט מצד ציווי השו"ע — צו זיין מהדרין מן המהדרין, דאָס איז געקומען דורכאויס מצד אידן[58], ווייל דאָס איז דער אויפטו פון נרות חנוכה — עס קומט מצד המקבל[59], ער טוט אין באַלייכטן דעם חשך•[59].

יו"ד. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס דוקא דער אַכטער (לעצטער) טאָג פון חנוכה וועלט אַנגעזען רופן „זאת חנוכה"[60] (און ניט דער ערשטער טאָג חנוכה); ועד"ז — וואָס מען געפינט דאָס ניט ביי אַנדערע יו"ט (אפילו ניט ביי די וואו עס איז פאַראַן אַ סברא אַז כל ימי היו"ט זיינען „נקודה אחת") אַז דער עיקר יו"ט איז אין דעם לעצטן טאָג:

ימים טובים ומועדים, אע"פ אַז אויך ביי זיי איז (בענין דפליגי ב"ש וב"ה) „הלכה כבית הלל" — הערט זיך אַבער אַז דער „למעלה" „תורתו" (מצות ה')[61], אין גדרי העולם.

און דאָס איז אויך דער טעם פאַר־וואָס מען געפינט ביי חנוכת המזבח אַז אויך דער ערשטער טאָג איז „זאת חנוכת המזבח" — ווייל משכן (ועד"ז — מקדש ראשון) איז ענינו דער גילוי אלקות מלמעלה[62]; און דעריבער, איז אויך אין דעם „בכח" פון יום ראשון פון חנוכת המזבח שוין דאָ דער „בפועל" ובמילא קען מען און מען זאָגט אויף דעם „זאת חנוכת המזבח".

משא"כ ביי חנוכה וואָס איז כולו פאַר־בונדן מיט גדרי המקבל, קען מען ניט זאָגן „זאת חנוכה" ביום ראשון מצד מעלת ה„בכח", נאָר דוקא אויפן לעצטן טאָג חנוכה, ווען ס'איז דאָ דער „בפועל", מ'האָט אַלע טעג בפועל, זאָגט מען „זאת חנוכה" — דאָס איז חנוכה.

יא. כשם ווי די כללות תקנה פון ימי חנוכה איז פאַרבונדן מיט גדר המקבל דערפאַר וואָס ס'איז געווען אַ מצב פון „בטלו דתם" און אידן האָבן געדאַרפט זיך מתגבר זיין אויפן חשך רוחני (כנ"ל

---

58) והיינו שבנ"י הוסיפו בגוף ועצם המצוה, ע"י הידור המצוה שלהם. ובפרט להדיעה דנרית הנוספים הם חלק מחפצא דנ"ח [והרי ענינם הוא „להראות ולגלות הנס" (רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג), וע"י הוספת הנרות דמהדרין ה"ז מוסיף בלהראות ולגלות הנס, והוספת הנס שבל יום] — ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ס"ע 208 ואילך. משא"כ ההידור מצוה סתם אפילו את"ל שזהו לא רק הידור במעשה הגברא (ראה הערה הקודמת), הרי „סוכה נאה שופר נאה" וכיו"ב י"ל דאינו מוסיף בגוף ועצם המצוה דסוכה ושופר. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ס"ע 10 ואילך.

59) וה"ז בדוגמת העילוי במנהגי ישראל (היינו שישראל מוסיפים בתורה) גם על דברי סופרים (ראה לקו"ת סוכות פ, סע"ג. סידור רסט, ב).

וע"פ הנ"ל יש לומר, שג' הענינים — מצות דאורייתא, מצות דרבנן (פורים כו'), ומצות חנוכה (ובמיוחד — נרות חנוכה) — הם דוגמת ג' הענינים שמצינו בחג הסוכות (ראה לעיל הערה 10) — ז' ימי סוכות, שמע"צ ושמח"ת (ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 381 ואילך).

•59) ראה לקמן סעיף יא. וש"נ.

60) גם להדיעה והסברא שכל ימי חנוכה נפרדים הם, וכל יום הוי (ענין ו)מצוה בפ"ע.

61) ראה הנסמן לעיל הערה 47 בתחלתה.

62) ראה תו"א ותו"ח ר"פ ויגש. לקו"ש ח"ו ע' 20. ח"ט ע' 62 ואילך. וש"נ. וראה שם ע' 26 ואילך בנוגע למקדש ראשון.

סעיף ח) — עד״ז איז בנוגע די נרות חנוכה, אז די הדגשה אין גדר המקבל בנרות חנוכה (כנ״ל סעיף ט) איז פאר־בונדן דערמיט וואס דער ענין פון די נרות איז — להאיר את החושך דוקא.

ווי ס׳איז מודגש אין תנאי המצוה — סיי אין מקום ההדלקה: על פתח ביתו מבחוץ[63], און סיי בזמן ההדלקה ושיעורה „משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק . . עד דכליא ריגלא דתרמודאי״[63] —

ווייל דער ענין פון נרות חנוכה איז — צו באלייכטן דעם חוץ (חושך), דעם חושך פון רשות הרבים, טורי דפרודא, אז עס זאל ווערן דער „והוי׳ יגי׳ חשכי״[64], ביז אז דער חושך גופא זאל מאיר זיין[65].

און דערפאר דארף מען האבן דעם „בפועל״, און דער „בפועל״ ווי דאס איז מצד גדר התחתון — וכידוע[66] אז דער „בפועל״ שמצד כחו ית׳ איז במדריגת הכח: דוקא בשעת מ׳האט דעם „פועל״ ווי דאס איז מצד דעם גדר התחתון — מאכט דאס איבער דעם חושך גופא.

און דאס איז אויך דער עילוי פון „זאת חנוכה״, וואס דעמאלט האט מען דעם ריבוי נרות מצוה בפועל, ובמילא מובן, אז דער „אור״ פון „זאת חנוכה״ האט דעם כח צו באלייכטן און איבערמאכן א גרעסערן און טיפערן חשך.

דערפון האט מען אויך די הוראה לימינו אלה, אין דעם חושך כפול ומכופל פון זמן הגלות, ובפרט דעקבתא דמשיחא[67] — אז דער וועג צו איבער־מאכן דעם חשך איז, דורך מרבה זיין אין נר מצוה ותורה אור, א ריבוי אור בפועל, און ארויסשיינען, ארויסטראגן דעם ריבוי אור אין מקום החושך גופא, אין רשות הרבים,

און דאס ברענגט ארא״פ דעם „והוי׳ יגי׳ חשכי״, בקיום היעוד „ולילה כיום יאיר״[68], בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש״פ מקץ תשל״ג, תש״מ)

---

63) שבת כא, ב.

64) ש״ב כב, כט.

65) ראה בארוכה ד״ה כי אתה נרי ה׳ בתו״א, שערי אורה ואוה״ת דרושי חנוכה. ועוד.

66) ראה הנסמן בהערה 31. וראה לקו״ש חי״ט ע׳ 194.

67) ראה תו״א (מא, א) ושערי אורה שם (ספי״ט) דוהוי׳ יגי׳ חשכי קאי על החושך דדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא.

68) תהלים קלט, יב. וראה שערי אורה שם. ובכ״מ.